

EUROOPAN KESKUSPANKKI
PANKKIVALVONTA

DANIÈLE NOUY

Valvontaelimen puheenjohtaja

Frankfurt am Main, 20.2.2017

ICAAP- ja ILAAP-menettelyohjeiden laadintahanke

Merkittävien luottolaitosten johdolle

EKP julkaisi tammikuussa 2016 ensimmäiset ICAAP- ja ILAAP-menettelyjä koskevat odotuksensa sekä ohjeet siitä, mitä tietoja laitosten tulisi toimittaa ICAAP- ja ILAAP-menettelyistään. Näin luotiin edellytykset käytäntöjen yhtenäistämiseksi, mutta vuoden 2016 aikana saatujen kokemusten perusteella koko pankkitoimialalla on monessa suhteessa vielä parantamisen varaa. Riittävän tason saavuttaminen vie aikansa, minkä vuoksi nyt käynnistetään monivuotinen hanke, jonka tuloksena merkittäville laitoksille on tarkoitus laatia kattavat ICAAP- ja ILAAP-menettelyohjeet.

Hankkeen aluksi on laadittu liitteenä olevat periaatteet, joiden mukaisesti ICAAP- ja ILAAP-menettelyjä tulisi kehittää. Vaikka ICAAP- ja ILAAP-menettelyohjeiden sanamuodoissa voi olla eroja, niiden perusajatus on sama, sillä ICAAP- ja ILAAP-menettelyt ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa.

Toivomme menettelyohjeista palautetta, jotta niitä voidaan kehittää edelleen. Kummallekin ohjeelle on oma palautelomakkeensa (liitteenä). Kommentit tulee lähettää 31.5.2017 mennessä osoitteeseen Comments_on_SSM_Guides_ICAAP_ILAAP@ecb.europa.eu.

Toistaiseksi laitosten odotetaan noudattavan vuoden 2016 odotuksia ja raportoivan ICAAP- ja ILAAP-tietonsa valvojan arviointiprosessia varten kerättävistä ICAAP- ja ILAAP-tiedoista annettujen Euroopan pankkiviranomaisen (EPV) ohjeiden (EBA/GL/2016/10)¹ mukaisesti 30.4.2017 mennessä².

ICAAP- ja ILAAP-menettelyohjeita on tarkoitus tarkistaa vuoden 2017 kokemusten sekä laitoksilta saadun palautteen pohjalta, ja niistä on tarkoitus käynnistää julkinen kuulemismenettely alkuvuodesta 2018.

Päivitetystä ICAAP-periaatteista on syytä kiinnittää huomiota erityisesti periaatteeseen 3, jonka mukaan ICAAP-menettelyn tarkoituksena on arvioida pääoman riittävyttä eri näkökulmista lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä ja ylläpitää siten jatkuvasti laitoksen toimintakykyä. Vaatimusnäkökulman ja hyvän taloudenhoidon näkökulman tulisi siis täydentää toisiaan.

ILAAP-menettelyohjeita on syvennetty huomattavasti, ja niihin on lisätty aiempaa yksityiskohtaisempia tietoja sekä esimerkkejä. Laitosten toivotaan syventävän ILAAP-menettelyjään ohjeiden mukaisesti.

Kuten tammikuussa 2015 lähetetyssä kirjeessä³ todettiin, ICAAP- ja ILAAP-ohjeet ovat osa laajempia pyrkimyksiä yhdenmukaistaa ja tehostaa pankkivalvontaa euroalueella.

Ystävällisin terveisin,

Danièle Nouy

Liitteet

- ICAAP-menettelyohjeet
- ILAAP-menettelyohjeet
- ICAAP-menettelyohjeita koskeva palautelomake
- ILAAP-menettelyohjeita koskeva palautelomake

¹ Ohjeet ovat saatavilla osoitteessa

https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1748842/Guidelines+on+ICAAP+ILAAP+%28EBA-GL-2016-10%29_FI.pdf/36b67bda-cba1-4775-8439-1363833d3217.

² Ks. asiakirjan ”Tietojen toimittaminen valvojan arviointiprosessia varten kerättävistä ICAAP- ja ILAAP-tiedoista annettujen EPV:n ohjeiden mukaisesti” ensimmäinen alaviite.

³ https://www.bankingsupervision.europa.eu/banking/letterstobanks/shared/pdf/2015/150127letter_supervision_proces ses.en.pdf?ea3328419159b9309b4a08bc3098b7ad

ICAAP-menettelyohjeet

Luottolaitosten sisäiset pääoman riittävyyden arviointimenettelyt (Internal Capital Adequacy Assessment Process, ICAAP) ovat vakavaraisuusdirektiivin¹ sekä valvojan arviointiprosessia koskevien Euroopan pankkiviranomaisen (EPV) ohjeiden mukaisesti tärkeässä osassa yhteisen valvontamekanismin valvojan arviointiprosessissa. ICAAP-menettely vaikuttaa moniin valvojan arviointiprosessin osioihin, kuten liiketoimintamallien, sisäisen hallinnon ja yleisen riskienhallinnan sekä pääomaan kohdistuvien riskien hallinnan arviointiin. Sillä on merkitystä myös pilarin 2 pääomavaatimusten ja -ohjeistuksen määrittämisessä.

Valvojan arviointiprosessissa lähdetään siitä, että laadukas ICAAP-menettely vähentää laitoksen itsensä ja valvojien epävarmuutta laitoksen todellisista ja mahdollisista riskeistä sekä lisää valvojien luottamusta siihen, että laitoksella on riittävästi pääomaa ja riittävän tehokkaat riskienhallintamenettelyt toimintakykynsä säilyttämiseksi. Laitoksen on siis varmistettava, että kaikki olennaiset riskit tunnistetaan ennakoivasti, niiden hallinta (laskenta ja valvonta) on järjestetty riittävän tehokkaasti ja niiden varalta on käytettävissä riittävästi laadukasta pääomaa.

On syytä muistaa, että ICAAP-menettely on ennen kaikkea luottolaitosten sisäinen prosessi ja vastuu sen toteuttamisesta on laitoksilla itsellään. Kunkin laitoksen on myös huolehdittava siitä, että menettelyn laajuus on oikeassa suhteessa sen liiketoimintamalliin, kokoon, monimuotoisuuteen, riskiprofiiliin ja markkinaodotuksiin. Valvonta-arviointiprosessissa noudatetaan suhteellisuusperiaatetta.

Viime vuoden ICAAP-arvioiden pohjalta todettiin, että koko pankkitoimialalla on parantamisen varaa. Seuraavassa esitetään seitsemää ICAAP-menettelyn osa-aluetta koskevat periaatteet, joihin tullaan kiinnittämään huomiota ICAAP-menettelyjen yhdenmukaisessa arvioinnissa osana valvojan arviointiprosessia. Kaikkien laitosten odotetaan kuitenkin huomioivan peruseriaatteiden lisäksi myös ICAAP-menettelyyn liittyvät EPV:n, Baselin pankkivalvontakomitean, finanssimarkkinoiden vakauden valvontaryhmän ja muiden kansainvälisten foorumien ohjeet.² Lisäksi niiden tulisi noudattaa valvojan arviointiprosessin tuloksena annettavia ICAAP-menettelyyn liittyviä suosituksia, kuten hyvää hallintotapaa, riskienhallintaa ja valvontaa koskevia suosituksia.

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/36/EU, annettu 26 päivänä kesäkuuta 2013, oikeudesta harjoittaa luottolaitostoimintaa ja luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten vakavaraisuusvalvonnasta, direktiivin 2002/87/EY muuttamisesta sekä direktiivien 2006/48/EY ja 2006/49/EY kumoamisesta (EUVL L 176, 27.6.2013, s. 338).

² Laitosten tulisi ottaa huomioon kaikki ICAAP-menettelyn kannalta olennainen ohjeistus ja myös tuorein kehitys. Näitä ohjeita ovat muun muassa keskittymäriskiä ja stressitestausta koskevat EPV:n ohjeet sekä Baselin pankkivalvontakomitean ohjeet pääomasuunnittelusta ("A Sound Capital Planning Process: Fundamental Elements", 2014) ja pilarin 2 lisäpääomavaatimuksista ("Enhancements to the Basel II framework", heinäkuu 2009).

Periaate 1: Ylin hallintoelin vastaa ICAAP-menettelyn vahvasta hallinnoinnista.

Koska ICAAP-menettelyllä on laitokselle suuri merkitys, kaikkien menettelyn keskeisten osien tulee olla ylimmän hallintoelimen hyväksymiä. Ylimmässä hallintoelimessä, johdossa ja asiaankuuluviissa valiokunnissa tulisi käydä tosiasiallista ja kriittistä keskustelua ICAAP-menettelystä.

Ylimmän hallintoelimen odotetaan laativan ICAAP-menettelyn tulosten ja muiden olennaisten tietojen pohjalta vuosittain selkeän ja tiiviin selvityksen laitoksen pääoman riittävydestä. Ylimmän hallintoelimen tulisi allekirjoittaa selvitys.

Ylin hallintoelin kantaa kokonaisvastuun ICAAP-menettelyn toteutuksesta ja vahvistaa menettelyn hallinnointijärjestelyt, joissa vastuunjaon tulee olla selkeä ja toimintojen eriyttämisen periaatteen mukainen. ICAAP-menettelyn säännöllisestä sisäisestä arvioinnista ja validoinnista tulee huolehtia.

ICAAP-menettelyn keskeiset osa-alueet

ICAAP-menettelyn keskeisiä osa-alueita ovat hallinnointijärjestelyt, dokumentointivaatimukset, pääoman riittävyyden arviointimenetelmät (mukaan lukien selkeä pääoman riittävyyden määritelmä), menettelyn kattavuus (mukana olevat yhteisöt), riskien kartoitusprosessi ja olennaisten riskien laajuus, riskien laskentamenetelmät³ ja niissä käytettävät keskeiset oletukset ja parametrit (kuten aikajänne, hajauttamista koskevat oletukset, luottamustaso ja hallussapitojakso) sekä tietotekniikkainfrastruktuuri.

Ylin hallintoelin

Ylin hallintoelin on yhteisnimitys sekä liikkeenjohtotehtäviä että valvontatehtäviä hoitavalle johdolle. Liikkeenjohto- ja valvontatehtäviä varten voi joko olla erilliset hallintoelimet, tai yksi ja sama elin voi hoitaa molempia tehtäviä. Se, mitä ICAAP-menettelyn osa-alueita liikkeenjohtotehtäviä hoitavan johdon tulisi vahvistaa ja mitä osa-alueita valvontatehtäviä hoitavan johdon, määräytyy kansallisen sääntelyn, unionin lainsäädännön ja EPV:n ohjeiden sekä niihin perustuvien laitoksen sisäisten hallintojärjestelyjen mukaan.⁴

Sisäinen arviointi ja validointi

Vakavaraisuusdirektiivin artiklan 73 mukaan laitosten ICAAP-menettelyjen on oltava säännöllisen sisäisen arvioinnin kohteena. Menettelyn laadullisille ja määrällisille tekijöille (esim. stressitestausjärjestelyt, riskien tunnistus ja tietojen koostamisprosessi) tulee tehdä säännöllisiä sisäisiä arviointeja (myös sisäisen tarkastuksen toimesta) ja validointeja. Lisäksi on määriteltävä prosessi, jolla ICAAP-menettely pystytään mukauttamaan ennakoivasti mahdollisiin muutoksiin (kuten toiminnan aloittamiseen uusilla markkinoilla, uusien palvelujen tai tuotteiden tuomiseen tarjolle tai muutoksiin konsernin tai finanssiryhmittymän rakenteessa).

³ Ohjeissa ei ole määritetty mitään tiettyä menetelmää, jota riskien laskennassa tulisi käyttää. Ks. kohta "Riskien mittaamenetelmien valinta" periaatteen 6 jäljessä.

⁴ Ks. vakavaraisuusdirektiivin johdanto-osan kappale 56 sekä sisäisen hallinnon järjestämistä koskevien EPV:n ohjeiden (GL 44) kohdat 31 ja 32.

Selvitys pääoman riittävydestä

Selvitykseen kirjataan ylimmän hallintoelimen arvio laitoksen pääoman riittävydestä, ja siinä esitetään keskeiset näkemystä tukevat perustelut ja olennaiset tiedot (kuten ICAAP-menettelyn tulokset). Arvion tulisi osoittaa, että ylimmällä hallintoelimellä on tarkka käsitys laitoksen pääoman riittävydestä, sen tärkeimmistä taustatekijöistä ja heikkouksista, ICAAP-menettelyn keskeisistä raakatiedoista ja tuloksista, parametreista ja prosessista sekä menettelyn yhteensopivuudesta laitoksen strategisten suunnitelmien kanssa. Kansallisen lainsäädännön mukaan määräytyy, kenellä on lailliset valtuudet allekirjoittaa selvitys ylimmän hallintoelimen puolesta.

Selvityksen muotoa ja sisältöä koskevia odotuksia käsitellään tarkemmin EKP:n asiakirjassa ”Tietojen toimittaminen valvojan arviointiprosessia varten kerättävistä ICAAP- ja ILAAP-tiedoista annettujen EPV:n ohjeiden mukaisesti”.

Periaate 2: ICAAP-menettely on kiinteä osa laitoksen hallinnointijärjestelyjä

Laitosten tulee vakavaraisuusdirektiivin artiklan 73 nojalla arvioida ja mitata kaikkia riskejä, jotka saattavat vaikuttaa olennaisesti niiden pääomaan, ja tehdä niiden pohjalta tarvittavat päätelmät ja toteuttaa toimenpiteet, joilla ne varmistavat kattavasti pääomansa riittävyyden keskipitkällä aikavälillä. Laitosten on siis laadittava lyhyen aikavälin (yleensä yhden vuoden) arvion täydennykseksi pidemmän aikavälin (vähintään kolmen vuoden) ennakoiva arvio, jonka aikajänne vastaa pankin monivuotisen pääomasuunnittelun aikajännettä ja jossa tulee käyttää uskottavaa perusskenaariota ja riittävää luottolaitoskohtaista epäsuotuisaa skenaariota. ICAAP-menettelyn määrällisten ja laadullisten osioiden on sovittava yhteen sekä keskenään että laitoksen strategioiden, päätöksentekoprosessien, riskitoleranssin ja riskienhallintaprosessien kanssa, ja strategioiden ja prosessien on oltava yhtenäisiä ja johdonmukaisia koko konsernissa/finanssiryhmittymässä.

ICAAP-menettely siis tukee strategista päätöksentekoa, ja samanaikaisesti sen operatiivisena tavoitteena on varmistaa, että laitoksella on jatkuvasti riittävästi pääomaa. Näin se edistää riskien ja palkkioiden pysymistä oikeassa suhteessa.

ICAAP-menettely kiinteänä osana laitoksen riskienhallintaa ja päätöksentekoa

Riskien kartoituksen ja laskennan, todellisen riskiprofiilin, liiketoiminta- ja riskistrategioiden, riskitoleranssijärjestelmän sekä sisäisten prosessien tulee olla sopusoinnussa keskenään. Laitoksella on oltava asianmukaiset sisäiset prosessit ja järjestelyt riskien varalta tarvittavan pääoman riittävyyden arvioimiseksi ja ylläpitämiseksi. Niillä tulee varmistaa, että tappiot eivät ylitä riskien kattamiseksi varatun pääoman määrää. Se edellyttää tehokasta limiittijärjestelmää ja tehokkaita eskalointimenettelyjä, jotka ovat yhteensopivia ICAAP-menettelyn muiden osien kanssa. ICAAP-menettely on jatkuva prosessi, joten luottolaitosten tulisi sisällyttää sen tuottamat tulokset (esimerkiksi riskien ja keskeisten indikaattorien olennainen kehitys) sisäiseen johdon raportointiinsa sopivin väliajoin. Raportoinnin odotetaan olevan vähintään neljännesvuosittaista, mutta laitoksen liiketoimintamallista ja riskiprofiilista riippuen sen tulee tarvittaessa olla vähintään kuukausittaista, jotta tarvittaviin toimiin voidaan ryhtyä ajoissa.

ICAAP-menettelyssä todetut riskit tulisi ottaa huomioon kaikessa olennaisessa liiketoiminnassa ja päätöksenteossa. ICAAP-menettelyn tuloksia voidaan esimerkiksi käyttää pääoman kohdentamisessa ja sen seurannassa ja riskitoleranssijärjestelmän tehokkuuden varmistamisessa, tai muuttuvasta palkitsemisesta päätettäessä voidaan hyödyntää ICAAP-menettelyn pohjalta riskikorjattuja suoritussuunnitelmia. Lisäksi ICAAP-menettelyn tuloksiin voidaan nojautua liiketoimintaa ja riskejä koskevissa keskusteluissa kaikilla tasoilla, kuten tasevaliokunnassa, riskienhallintavaliokunnassa tai hallituksessa. Hyväksytyt ICAAP-arvioita tulisi käyttää keskeisenä vertailukohtana ja tavoitteena arvioitaessa eri yksiköiden taloudellisia ja muita tuloksia.

Yhteensopivuus elvytysuunnitelman kanssa

Elvytysuunnitelman tarkoituksena on varmistaa laitoksen toiminnan jatkuminen sellaisessakin tilanteessa, jossa vakavat ongelmat vaarantavat sen toimintakyvyn. Tällöin pääoman riittämättömyys on yksi keskeinen toimintakykyä uhkaava tekijä. Elvytysuunnitelmalla on siis luontainen yhteys ICAAP-menettelyyn, jonka tarkoituksena on varmistaa ennakolta, että laitoksen vakavaraisuus on aina riittävän vahva toiminnan jatkamiseksi. Laitoksen tulisi varmistaa, että ICAAP-menettely ja elvytysuunnitelma ovat keskenään yhteensopivia.

Yhtenäisyys ja johdonmukaisuus konsernin tai finanssiryhmittymän sisällä

ICAAP-menettelyllä tulee vakavaraisuusdirektiivin artiklan 108 mukaisesti varmistaa pääoman riittävyys konsernin tai finanssiryhmittymän eri konsolidointitasoilla ja yhteisöissä. Jotta pystytään kunnolla arvioimaan ja ylläpitämään pääoman riittävyyttä ryhmittymän eri yhteisöissä, käytettävien strategioiden, riskienhallintaprosessien ja päätöksentekomenettelyjen sekä pääomatarpeen laskennassa käytettävien menetelmien ja oletusten on oltava kautta linjan yhtenäisiä ja johdonmukaisia.

Periaate 3: ICAAP-menettelyn tarkoituksena on arvioida pääoman riittävyyttä eri näkökulmista lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä ja ylläpitää siten jatkuvasti laitoksen toimintakykyä.

Laitoksen tulisi suhteuttaa ICAAP-menettely toimintaansa ja kiinnittää pääoman riittävyyden arvioinnissa huomiota erityisesti siihen, että se pysyy toimintakykyisenä. Toimintakykyä pitäisi tarkastella kahdesta toisistaan täydentävästä näkökulmasta. **Vaativuusnäkökulmasta** tulisi pyrkiä täyttämään kaikki pääomaan liittyvät sääntely-, valvonta- ja tilinpäätösvaatimukset sekä sisäiset tavoitteet kaikkina aikoina. Lisäksi laitosten tulee ottaa **hyvän taloudenhoidon näkökulmasta** huomioon kaikki riskit ja tappiot, jotka voivat vaikuttaa taloudelliseen toimintakykyyn, sillä kaikki riskit eivät välttämättä tule esiin tarkasteltaessa tilannetta pelkästään vaatimusten valossa. Huomioon tulisi ottaa siis muun muassa luottoluokan siirtymisriski, rahoitustoiminnan luottoriskimarginaaliriski muiden kuin käypään arvoon arvostettavien erien kohdalla, rahoitustoiminnan korkoriski kokonaisuutena käyvän arvon perusteella sekä piilotappiot⁵.

Taloudellista toimintakykyä tulisi arvioida kummastakin näkökulmasta lyhyellä aikavälillä ja vaativuusnäkökulmasta lisäksi keskipitkällä aikavälillä perusskenaarion ja epäsuotuisan skenaarion avulla (ks. periaate 2).

⁵ Tässä yhteydessä piilotappioilla tarkoitetaan tappioita, jotka eivät näy kirjanpidossa. Piilotappioita syntyy esimerkiksi silloin kun omaisuuserien markkina-arvo on kirjanpitoarvoa alhaisempi.

Tavoite: toimintakyvyn ylläpitäminen

ICAAP-menettelyn tavoitteena on turvata laitoksen toimintakyky eli varmistaa, että laitoksella on jatkuvasti riittävästi pääomaa riskien ja tappioiden kattamiseksi ja liiketoimintamallinsa noudattamiseksi kestäväällä tavalla myös pitkäkestoisen epäsuotuisan kehityksen aikana. Laitosten tulisi ICAAP-menettelyn yhteydessä tarkistaa riskitoleranssinsa ja riskilimiittinsä käyttäen asianmukaisia skenaarioita, jotka kuvastavat niiden riskiprofiilia ja heikkouksia. Niiden tulee itse määrittää riittävä pääoman määrä. Määrittäessään pääomatarpeet ylittäviä pääomapuskureitaan (pääomatarpeita aiheutuu muun muassa sääntely- ja valvontavaatimuksista ja sisäisistä pääomatarpeista) laitosten tulisi ottaa huomioon muun muassa riskitoleranssinsa, riskiprofiilinsa ja pääomasuhteen vaihtelujen mahdollisuus. Muita olennaisia vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa markkinoiden, sijoittajien ja vastapuolten odotukset sekä liiketoimintamallin sidonnaisuus kykyyn maksaa lisäetuja, osinkoja ja ensisijaisen lisäpääoman (AT1) instrumentteihin liittyviä maksuja.

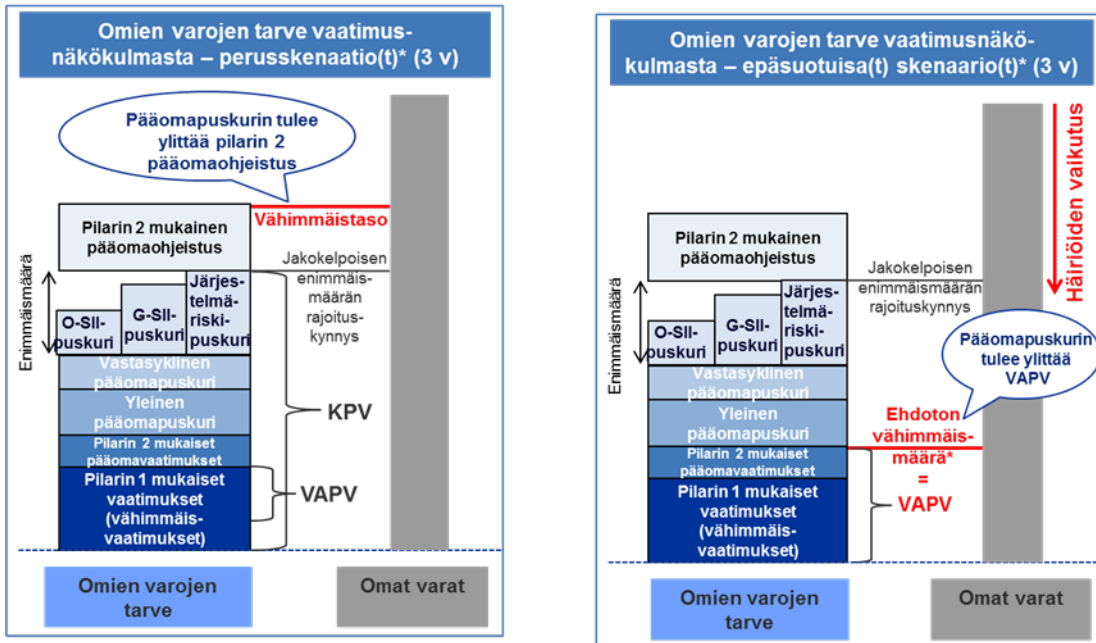
Laitosten tulee siis arvioida sekä vaatimusnäkökulmasta että hyvän taloudenhoidon näkökulmasta, paljonko pääomaa ne tarvitsevat riskiensä ja mahdollisten tappioidensa kattamiseksi eli toimintakykynsä säilyttämiseksi.

Vaatimusnäkökulma

Laitosten on täytettävä joukko lakisääteisiä ja valvojen asettamia vähimmäispääomavaatimuksia. Näitä vaatimuksia ovat paitsi omavaraisuusastetta, suuria asiakasriskejä ja omien varojen ja hyväksyttävien velkojen määrää koskevat vaatimukset myös pilarien 1 ja 2 pääomavaatimukset, vakavaraisuusdirektiivin mukaiset puskurivaatimukset sekä pilarin 2 mukainen pääomaohjeistus. Kun laitokset arvioivat häiriöttömän tilanteen pääomatarpeitaan muun muassa pääomasuunnitelmansa perusskenaariossa, niiden tulisi ottaa huomioon kokonaispääomavaatimukset (kaavioissa KPV) – eli valvonta-arviopäätöksen mukainen pääomavaatimus (kaavioissa VAPV) ja yhteenlasketut puskurivaatimukset – sekä valvonta-arviopäätöksen mukainen pilarin 2 pääomaohjeistus. Tältä pohjalta laitosten tulisi määrittää asianmukaiset pääomapuskurit sekä ottaa käyttöön pääomasuunnitelmat, joiden avulla ne pystyvät täyttämään kokonaispääomavaatimuksensa ja noudattamaan pilarin 2 pääomaohjeistusta keskipitkällä aikavälillä perusskenaarion mukaisessa tilanteessa.

Kaavio 1⁶: Tarvittaviin pääomapuskureihin vaikuttavat vaatimukset.

Laitokset määrittävät riskitoleranssinsa ja riskiprofiilinsa pohjalta itse, miten suuret (vähimmäisvaatimukset ylittävät) pääomapuskurit riittävät turvaamaan niiden liiketoimintamallin jatkuvuuden.

* Muiden stressitestien lisäksi laitosten tulee toteuttaa vähintään vuosittain käänteisiä stressitestejä, joissa valvonta-arviopäätöksen mukaiset pääomavaatimukset eivät täyty.

** Jotta stressitesti olisi tarkoituksenmukainen, sen tuloksena ydinpääoman tulee supistua merkittävästi. Erittäin epäsuotuisissa stressiskenaarioissa, joissa testataan pankkikohtaisia heikkouksia, puskurien ei odoteta eikä vaadita pysyvän pilarin 2 pääomaohjeistuksen mukaisina.

Epäsuotuisissakin olosuhteissa laitosten tulisi pyrkiä täyttämään valvonta-arviopäätöksen mukaiset pääomavaatimuksensa koko ajan – myös pitkäkestoisten häiriöiden aikana, jolloin ydinpääoma supistuu selvästi (ks. odotus 7). Laitosten tulisi siis määrittää tavoitetta varten tarvittavan (valvonta-arviopäätöksen mukaiset pääomavaatimukset ylittävän) pääomapuskurin suuruus ja laatia siltä pohjalta pääomasuunnitelma, jonka avulla ne pystyvät täyttämään valvonta-arviopäätöksen mukaiset pääomavaatimuksensa keskipitkällä aikavälillä myös epäsuotuisissa olosuhteissa. Erittäin epäsuotuisissa stressiskenaarioissa, joissa testataan pankkikohtaisia heikkouksia, puskurien ei odoteta eikä vaadita pysyvän pilarin 2 pääomaohjeistuksen mukaisina. Lisäksi pääomasuunnitelmissa ja riittävän pääoman määrän arvioinnissa tulisi ottaa huomioon vakavaraisuusasetuksen täysimääräisten vaatimusten käyttöönottoaikataulu ja mahdolliset muut tiedossa olevat muutokset sääntely-, valvonta- ja tilinpäätösvaatimuksissa.

Hyvän taloudenhoidon näkökulma

Vaatimusnäkökulmalla on luontaiset rajoitteensa, joten laitosten tulisi täydentää vaatimusperusteista arviota ottamalla huomioon myös erityyppisistä riskeistä aiheutuvat mahdolliset tappiot, jotka voivat vaikuttaa niiden taloudelliseen toimintakykyyn⁷.

⁶ Käsitteistöä on selitetty tarkemmin valvojan arviointiprosessin menetelmäkuvauksessa (https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/srep_methodology_booklet_2016.fi.pdf).

Tietyissä olosuhteissa taloudelliset menetykset voivat ajan mittaan vaikuttaa pääomavaatimusten täyttymiseen.⁸ Siksi laitoksilla tulisi olla toimintaansa ja tietojen saatavuuteen suhteutetut sisäiset menettelyt ja menetelmät taloudelliseen toimintakykyyn vaikuttavista riskeistä aiheutuvien odottamattomien tappioiden määrittämiseksi, mittaamiseksi (taloudellisen pääoman malleilla tai muilla menetelmillä) ja kattamiseksi sisäisellä pääomalla.⁹ Laitosten tulisi hallita näitä riskejä sekä ottaa ne asianmukaisesti huomioon stressitesteissä, pääoman riittävyyden seurannassa ja vaatimusnäkökulmasta laadittavissa pääomasuunnitelmissa.

Laitosten tulisi tarkastella riskejä hyvän taloudenhoidon näkökulmasta muodostaakseen kattavan ja varovaisuusperiaatteen mukaisen arvion sellaisista riskeistä, jotka eivät välttämättä tule esiin vaatimusnäkökulmasta tai jotka kenties toteutuvat vasta ajan mittaan. Mahdollisia (myös odottamattomia ja hyvin harvinaisia) tappioita arvioidessaan niiden tulisi siis käyttää omaan riskiprofiiliinsa sovitettuja riskien mittaamenetelmiä ja oletuksia, joilla riskit voidaan laskea varovaisuusperiaatteen mukaisesti.

Toisiaan täydentävät näkökulmat

Arvioidessaan pääoman riittävyyttä hyvän taloudenhoidon näkökulmasta laitosten tulisi ottaa huomioon kaikki – myös hyvin harvinaiset – odottamattomat taloudelliset tappiot. Taloudellisen pääoman malleja käytettäessä tämä voidaan tehdä esimerkiksi käyttämällä korkeaa luottamustasoa, tai sitten voidaan käyttää uskottavia skenaarioita, jotka kuvastavat asianmukaisesti laitoksen ennakoitua heikomman kehityksen riskejä. Tällöin tulisi nojautua toteutuneisiin häiriötilanteisiin. Tulevien häiriötilanteiden arvioimiseksi laitosten tulisi suorittaa sisäisiä stressitestejä, joissa otetaan huomioon myös tulevana vuosina mahdollisesti ilmenevät tappiot hyvin dokumentoidun ja perustellun asiantuntija-arvion pohjalta. Stressitesteissä tulisi huomioida myös vaatimusnäkökulmasta tehty arvio mahdollisesta tulevasta epäsuotuisasta kehityksestä, ja tulosten pohjalta tulisi validoida hyvän taloudenhoidon näkökulmasta tehdyt riskilaskelmat taikka muuttaa tai täydentää niitä, jos ne eivät kuvasta riittävän hyvin epäsuotuisasta kehityksestä aiheutuvia riskejä.

Vastaavasti kun vakavaraisuusaseman kehitystä arvioidaan vaatimusnäkökulmasta, olisi otettava huomioon myös se, miten hyvän taloudenhoidon näkökulmasta arvioitavat riskit voisivat vaikuttaa omien varojen ja riskipainotettujen saamisten kehitykseen. Vaatimusnäkökulma ja hyvän taloudenhoidon näkökulma täydentävät siis toisiaan.

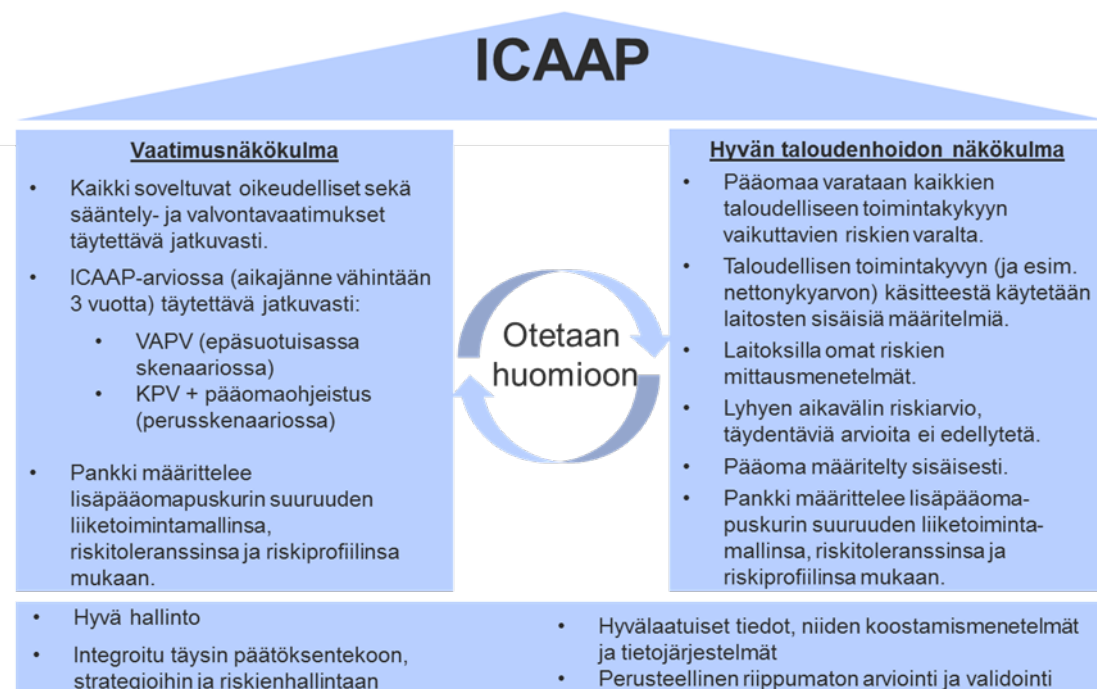
⁷ Huom. Laitosten odotetaan käyttävän taloudellisen toimintakyvyn (ja esim. nettonykyarvon) käsitteestä omia määritelmiään ja kriteerejään. Näissä ohjeissa ei myöskään edellytetä minkään tietyn menetelmän (kuten taloudellisen pääoman mallien) käyttöä.

⁸ Hyvän taloudenhoidon näkökulmasta taloudelliset riskit ja tappiot vaikuttavat vakavaraisuuteen välittömästi ja kokonaisuudessaan. Vaatimusnäkökulmasta ne kuitenkin saattavat jakautua usealle vuodelle, eikä koko vaikutus välttämättä edes näy kirjanpidollisina tappioina, omien varojen supistumisena ja vakavaraisuusnäkökulmasta tehtävinä arvonalennuksina. Esimerkiksi korkomuutosten vaikutus näkyy rahoitustaseen positioiden nettonykyarvossa välittömästi ja kokonaisuudessaan (hyvän taloudenhoidon näkökulma), kun taas sen tulosvaikutuksen välittyminen pilarin 1 mukaisiin vakavaraisuussuhteisiin jaksottuu yleensä usean vuoden ajalle (vaatimusnäkökulma).

⁹ Sellaisten riskien kohdalla, joita on vaikea mitata esimerkiksi tietojen tai laskentamenetelmien puuttumisen vuoksi, laitosten tulisi kehittää odottamattomien tappioiden laskemiseksi asiantuntija-arvioihin perustuvia tai muita soveltuvia menetelmiä. Ks. periaate 7.

Kaavio 2: ICAAP-menettelyn näkökulmat ja niiden keskeiset tekijät

- ICAAP-menettelyn tarkoituksena on arvioida pääoman riittävyyttä eri näkökulmista lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä ja ylläpitää siten jatkuvasti laitoksen toimintakykyä.
- Arvioinnissa tulee käyttää kahta toisiaan täydentävää näkökulmaa:

Keskipitkän aikavälin arvio

Kun laitokset arvioivat pääoman riittävyyttä vaatimusnäkökulmasta keskipitkällä aikavälillä perusskenaariossa ja epäsuotuisassa skenaariossa, niiden tulisi ottaa huomioon myös tulevat vaatimukset kuten IFRS 9 -standardi, pankkien elvytys- ja kriisinhallintadirektiivi, Baselin pankkivalvontakomitean linjaukset ja EPV:n tekniset sääntely- ja täytäntöönpanostandardit. Jos pääomasuunnitelmaan sisältyy johdon pääomatoimia, niiden toteutettavuus ja odotettu määrällinen vaikutus eri skenaarioissa olisi myös arvioitava ja ilmaistava selkeästi.

Periaate 4: ICAAP-menettelyssä kartoitetaan ja huomioidaan kaikki olennaiset riskit

Kunkin laitoksen omalla vastuulla on luoda säännöllinen riskienhallintaprosessi kaikkien sellaisten olennaisten riskien tunnistamiseksi, joita laitokseen kohdistuu tai saattaa kohdistua. Laitosten tulisi kartoittaa vähintään vuosittain kattavasti eri yhteisöihin, liiketoiminta-alueisiin ja vastuisiin liittyvät riskinsä sekä tunnistaa niistä oman määritelmänsä perusteella kaikki olennaiset riskit. ICAAP-menettelyssä tulisi tarvittaessa ottaa huomioon myös ryhmittymään kuulumisesta tai huomattavista omistusosuuksista (esim. osuus vakuutusyrityksestä) aiheutuvat riskit, kuten vakuutusriski.

Laitosten tulisi varata pääomaa kaikkien olennaisiksi katsottujen riskien varalta, ja jos jonkin riskin kattamiseksi ei ole varattu pääomaa, menettely tulisi perustella.

Riskien tunnistaminen

Laitosten tulisi kartoittaa riskit kattavasti ja ottaa kartoituksessa huomioon sekä vaatimuskulma että hyvän taloudenhoidon näkökulma. Kartoitushetken riskien lisäksi laitosten tulisi ottaa huomioon myös mahdolliset tulevat riskit ja niiden keskittymät, joita saattaisi aiheutua liiketoimintastrategian toteuttamisesta tai liiketoimintaympäristön muutoksista. Laitosten tulisi noudattaa tavanomaista riskienhallintaprosessiaan arvioidessaan kartoituksessa havaittujen riskien olennaisuutta oman määritelmänsä pohjalta. Riskien kartoituksessa ja niiden olennaisuuden arvioinnissa tulisi jättää huomiotta mahdolliset johdon toimet ja muut riskien rajaustoimet (operatiivisten riskien tapauksessa vakuutukset).

Ylimmän hallintoelimen tulee päättää, mitkä näistä riskeistä katsotaan olennaisiksi ja mitkä olennaisiksi katsotuista riskeistä katetaan varaamalla pääomaa.

Riskiluettelo

Kukin laitos määrittelee (edellä kuvatulla tavalla) itse, minkä riskien se kulloinkin katsoo olevan olennaisia ja miten se luokittelee riskit.

Alla esitetään yksi mahdollinen riskiluettelo¹⁰. Sen sisältämät riskit eivät välttämättä ole olennaisia kaikkien laitosten kohdalla, ja laitoksilla on todennäköisesti sellaisiakin olennaisia riskejä, jotka eivät ole esimerkkiluettelossa¹¹. Tärkeintä on, että kukin laitos määrittää kaikki omalta kannaltaan olennaiset riskit ja niiden keskittymät.

- Luottoriski (alaluokat: maariski, luottoluokan siirtymäriski)
- Markkinariski (alaluokat: luottoriskimarginaaliriski, rakenteellinen valuuttakurssiriski)
- Operatiivinen riski (alaluokat: liiketoiminnan keskeytyminen ja järjestelmähäiriöt, oikeudellinen riski, malliriski)
- Rahoitustoiminnan korkoriski (myös optionaalisuusriski, esim. ennenaikaisen takaisinmaksun mahdollisuus)

Periaate 5: Sisäinen pääoma on laadukasta ja se on selkeästi määritelty.

Lakisääteisten omien varojen lisäksi laitosten tulee määrittellä hyvän taloudenhoidon näkökulmasta erillinen sisäinen pääoma, joka vastaa riskilaskelmia (ja jossa noudatetaan vakavaraisuusperiaatetta esim. piilotappioiden ja -varojen suhteen). EKP kiinnittää valvojan arviointiprosessissa erityistä huomiota pääoman laatuun ja odottaa sisäisen pääoman olevan hyvälaatuista. Pääsääntöisesti sisäisen pääoman tulisi koostua suureksi osaksi ydinpääomaan (CET1) kuuluvista omista varoista.

¹⁰ Tässä esitetty riskilajien ja niiden alaluokkien jaottelu on vain ohjeellinen. Laitos voi halutessaan käyttää omaa jaotteluaan.

¹¹ Muita olennaisia riskejä voivat olla esimerkiksi osallistumisriski, valtioriski, eläkeriski, rahoituskuluriski, liiketoimintariski sekä strateginen riski.

Piilotappioiden ja -varojen käsittely

Piilotappiot tulisi ottaa kokonaisuudessaan huomioon sisäistä pääomaa määritettäessä, mutta piilovarot on suositeltavaa jättää sen ulkopuolelle. Jos laitokset kuitenkin sisällyttävät piilovarot sisäiseen pääomaansa, se tulisi tehdä varovaisuus- ja avoimuusperiaatteita noudattaen (eli sisäisestä pääomasta olisi laadittava ja ilmoitettava bruttolukujen lisäksi nettomääräiset luvut ilman piilovaroja).

Periaate 6: ICAAP-menettelyssä käytettävät oletukset ja riskien laskentamenetelmät ovat oikeasuhteisia ja yhtenäisiä ja ne on validoitu huolellisesti.

Laitosten on huolehdittava, että niillä on käytössä omiin erityisolosuhteisiinsa sopivat riskien laskentamenetelmät, jotka sopivat yhteen niiden riskinottohalun, liiketoimintamallin, riskiprofiilin sekä markkinaodotusten kanssa. Laitoksilta ei edellytetä yleisesti taloudellisen pääoman mallien käyttöönottoa. Laitosten tulisi kuitenkin noudattaa hyvän taloudenhoidon näkökulmasta suurta varovaisuutta, ja vaatimusnäkökulmasta niiden tulisi käyttää stressitestien epäsuotuisissa skenaarioissa riittävän ankaria ydinpääoman supistumista koskevia oletuksia. Keskeisten parametrien ja oletusten (kuten luottamustason, hallussapitojakson ja skenaarioiden pohjana olevien oletusten) tulee olla yhtenäiset koko ryhmittymässä ja kaikissa riskityypeissä. Kaikille riskien laskentamenetelmille tulisi tehdä riippumaton sisäinen validointi.

Kattava ja varovaisuusperiaatteen mukainen riskien laskenta

ICAAP-menettelyssä tulee varmistaa, että kaikki odotetut ja odottamattomat tappiot otetaan huomioon. Kunkin laitoksen odotetaan käyttävän riskien laskennassa omaan riskiprofiiliinsa mukautettuja menetelmiä. Hyvän taloudenhoidon näkökulmasta riskien estimointimenetelmissä tulisi noudattaa varovaisuusperiaatetta ainakin yhtä tiukasti kuin pilarin 1 pääomavaatimusten laskennassa käytettävissä sisäisissä malleissa. Varovaisuusperiaatteen noudattamisaste ei määräydy niinkään yksittäisten oletusten ja parametrien vaan niiden yhteisvaikutuksen mukaan.¹² Jotta pystytään vertailemaan pilarin 1 mukaisia ja ICAAP-menettelyn mukaisia riskilaskelmia ja analysoimaan tärkeimpiä syitä niiden välisiin eroihin, laitosten tulisi pystyä noudattamaan asiakirjassa ”Tietojen toimittaminen valvojan arviointiprosessia varten kerättävistä ICAAP- ja ILAAP-tiedoista annettujen EPV:n ohjeiden mukaisesti” annettuja ohjeita riippumatta siitä, käyttävätkö ne pilarin 1 mukaisissa luottoriskilaskelmissa vakiomenetelmää vai sisäisten luottoluokitusten menetelmää.

Arviossa ei tulisi jättää huomiotta sellaisiakaan riskejä, joita on hankala mitata, vaan laitosten tulisi määrittää varovaisuusperiaatteen mukaisesti riittävät riskiluvut ottaen huomioon kaikki käytettävissä olevat tiedot ja huolehtien siitä, että kaikki riskien mittaamisessa käytettävät menetelmät ovat yhtenäisiä.

¹² Riskiprofiilista riippuen voidaan esimerkiksi katsoa, että sisäiset riskiarviot ovat kokonaisuutena varovaisempia kuin pilarin 1 pääomavaatimusten laskentamalleissa, vaikka luottamustaso olisi arvioissa alle 99,9 %, jos luottamustaso yhdessä riskitekijöiden, jakaumaa koskevien oletusten, hallussapitojaksojen, korrelaatio-oletusten ja muiden parametrien ja oletusten kanssa on riittävän varovainen.

Riskien mittausmenetelmien valinta

Laitokset vastaavat itse siitä, että ne käyttävät asianmukaisia menetelmiä riskien mittaamisessa ja riskiennusteiden laadinnassa. EKP ei sinänsä pyri ohjaamaan laskentamenetelmien valintaa. Laitokset voivat siis itse päättää, käyttävätkö ne hyvän taloudenhoidon näkökohtiin perustuvassa riskien laskennassa taloudellisen pääoman malleja, tarkistettuja pilarin 1 mukaisia menetelmiä (esim. keskittymäriskin huomioimiseksi), stressitestien tuloksia vai muita menetelmiä (kuten moniskenaariomenetelmää).

EKP kuitenkin arvioi, sopivatko kaikki käytetyt menetelmät yhteen keskenään sekä tarkasteltavan näkökulman ja pääoman määritelmän kanssa. Lisäksi se arvioi, pystytäänkö menetelmillä laskemaan laitokseen kohdistuvat riskit asianmukaisesti ja varovaisuusperiaatetta noudattaen. Myös suhteellisuusperiaate tulee ottaa huomioon, eli mitä suurempi laitos ja mitä monimutkaisemmat riskit, sitä kehittyneempiä laskentamenetelmiä tarvitaan riskien määrittämiseksi asianmukaisesti.

Laitosten ei kuitenkaan tulisi ottaa käyttöön liian monimutkaisia riskien laskentamenetelmiä, sillä jos laitos ei hahmota menetelmiä kokonaisuudessaan eikä sen vuoksi myöskään käytä niitä sisäisessä riskienhallinnassaan ja päätöksenteossään, se ei välttämättä pysty osoittamaan, että riskienhallintamenetelmät ovat sen erityisolosuhteiden ja riskiprofiilin kannalta riittävät. Ulkopuolisilta palveluntarjoajilta hankittuja malleja ei siis tulisi ottaa käyttöön, ennen kuin laitos on varmistunut siitä, että se hahmottaa mallin kaikilta osin ja että malli on sen liiketoiminnan ja riskiprofiilin kannalta sopiva.

Riskien hajautumisen vaikutukset

Valvojan arviointiprosessia koskevien EPV:n ohjeiden¹³ mukaisesti arviointiprosessissa ei oteta huomioon vaikutuksia, jotka aiheutuvat riskien hajautumisesta eri riskiluokkiin. Laitosten tulisi siksi välttää riskien hajautumisen vaikutusten sisällyttämistä ICAAP-menettelynsä. Jos laitos kuitenkin sisällyttää riskien hajautumisen vaikutukset ICAAP-menettelynsä, sen tulisi nettomääräisten lukujen lisäksi esittää ainakin bruttomääräiset luvut ilman riskien hajautumisen vaikutusta. Näin varmistetaan, että pääomaa on riittävästi riskien kattamiseksi myös häiriöiden aikana, jolloin hajautumisen vaikutukset saattavat kadota tai käyttäytyä epälineaaraisesti (ja äärimmäisessä skenaariossa jopa vahvistaa toisiaan).¹⁴ Tämä tulisi ottaa huomioon myös stressitesteissä ja pääomasuunnitelmissa.

Riippumaton validointi

ICAAP-menetelmässä riskien mittausmenetelmien validoinnissa tulisi noudattaa pilarin 1 pääomavaatimusten laskennassa käytettävien mallien validoinnille asetettuja vaatimuksia. Validointiprosessin tulokset tulisi raportoida laitoksen johdolle ja ylimmälle hallintoelimelle, ja niitä tulisi käyttää laskentamenetelmien säännöllisessä tarkistamisessa sekä pääoman riittävyyden arvioinnissa.

¹³ EPV:n ohjeet valvojan arviointiprosessin (SREP) yhteisistä menettelyistä ja menetelmistä (EBA/GL/2014/13), 19.12.2014.

¹⁴ Baselin pankkivalvontakomitean BCBS Working Paper -sarjan julkaisussa n:o 16 todetaan, että toisin kuin usein ajatellaan, esimerkiksi erikseen estimoitujen riskitekijöiden laskeminen yhteen ei välttämättä merkitse varovaista arviota, sillä epälineaariset yhteisvaikutukset saattavat johtaa vaikutusten kumuloitumiseen.

Periaate 7: Säännöllisillä stressitesteillä varmistetaan, että laitoksen toimintakyky säilyy epäsuotuisankin kehityksen aikana.

Laitosten tulee arvioida heikkouksiaan vähintään vuosittain. Arviossa tulee ottaa huomioon koko laitoksen laajuudelta kaikki sellaiset olennaiset riskit, joita laitoksen liiketoimintamallista ja liiketoimintaympäristöstä aiheutuu tilanteessa, jossa makrotaloudessa ja rahoitusjärjestelmässä esiintyy häiriöitä. Arvion pohjalta laitosten tulee määritellä sekä vaatimusnäkökulmasta että hyvän taloudenhoidon näkökulmasta asianmukaiset stressitestit, joita voidaan vaatimusnäkökulmasta hyödyntää myös pääomasuunnittelussa käytettävissä epäsuotuisissa skenaarioissa¹⁵ (vähintään kolmen vuoden aikajänne). EKP:n käsityksen mukaan vaativien mutta uskottavien makrotaloudellisten oletusten soveltaminen sekä laitoksen tärkeimpiin heikkouksiin keskittyminen vaikuttavat olennaisesti sekä sisäisten määritelmien että vakavaraisuussääntelyn mukaisiin pääomasuhteisiin, kuten ydinpääomasuhteeseen (CET1). Laitosten tulee lisäksi toteuttaa käänteisiä stressitestejä toimintansa edellyttämässä laajuudessa.

Laitosten tulisi toimintansa laajuuden mukaan kartoittaa ja seurata mahdollisia uusia uhkia, heikkouksia ja toimintaympäristön muutoksia ja arvioida, ovatko stressitestiskenaariot edelleen asianmukaisia, sekä muuttaa niitä tarvittaessa. Skenaarioita tulisi vahvistaa ja testata ajoittain (esim. neljännesvuosittain). Näin voidaan seurata niiden mahdollisia vaikutuksia pääoman riittävyyden indikaattoreihin vuoden kuluessa.

Stressiskenaarion määrittely

Laitosten tulisi käyttää sisäisten stressiskenaarioidensa määrittelyssä laajoja ja kattavia tietoja toteutuneista ja oletetuista häiriötilanteista. Myös valvontaviranomaisten stressitesteistä saatavia tietoja tulisi käyttää. On kuitenkin selvästi laitosten itsensä vastuulla laatia stressiskenaariot omaan tilanteeseensa sopiviksi ja määrittää niiden pohjalta asianmukaiset riski-, tappio- ja pääomaluvut.

Epäsuotuisan skenaarion oletusten vakavuusaste (vaatimusnäkökulma)

Perusskenaariossa oletusarvona tulee olla normaalitilanteen kehitys, jolloin tulojen, kustannusten, riskien toteutumisasteen ja muiden tekijöiden oletetaan kehittyvän odotetusti. Epäsuotuisissa skenaarioissa odotuksena on, että pääomasuunnittelussa otetaan huomioon perusskenaariion alttius lukuisille taloudellisille tekijöille (kuten matalien korkojen kauden pitkittymiselle), joista aiheutuu ennakoitua heikomman kehityksen riskejä.

Vaatimusnäkökulmasta laitosten tulisi arvioissaan olettaa kehityksen olevan poikkeuksellisen epäsuotuisaa mutta edelleen uskottavaa. Epäsuotuisa vaikutus ydinpääomasuhteeseen (CET1) ja muihin lakisääteisiin pääomasuhteisiin tulee olettaa riittävän suureksi, eli sen tulee olla yhtä suuri kuin tilanteessa, jossa laitoksella olisi vastassaan vakavaraisuuden kannalta tärkeimpiin markkinoihin, tekijöihin tai alueisiin liittyvä kriisi.

¹⁵ Riittävä skenaarioiden määrä riippuu muun muassa laitoksen riskiprofiilista.

Johdonmukaisuus ja tärkeimpien heikkouksien testaaminen

Laitosten olisi testattava stressitesteissä selkeästi tärkeimpiä heikkouksiaan ja käytettävä uskottavia skenaarioita. Jos keskeisen heikkouden testaamiseksi ei löydy uskottavaa skenaariota, tulee pyrkiä laatimaan skenaario, joka on ainakin looginen.

ILAAP- ja ICAAP-menettelyjen stressitestit tulisi kytkeä toisiinsa, eli niissä tulisi vastavuoroisesti ottaa huomioon toistensa pohjaoletukset, tulokset ja arvioidut johdon toimet.

Käänteiset stressitestit

Muiden stressitestien lisäksi laitosten tulee toteuttaa vähintään vuosittain käänteisiä stressitestejä, joissa valvonta-arviopäätöksen mukaiset pääomavaatimukset tai laitoksen sisäiset pääomatarpeet eivät täyty. Käänteisten stressitestien avulla tulisi testata sekä vaatimusnäkökulmasta että hyvän taloudenhoidon näkökulmasta, ovatko ICAAP-menettelyn oletukset riittävän kattavia ja onko varovaisuusperiaatetta noudatettu niissä riittävästi. Näistä vähittäin vuosittain suoritettavista käänteisistä stressitesteistä on tarkempia tietoja aihetta koskevissa EPV:n ja Baselin pankkivalvontakomitean ohjeissa.

ILAAP-menettelyohjeet

Luottolaitosten sisäiset likviditeetin riittävyyden arviointimenettelyt (Internal Liquidity Adequacy Assessment Process, ILAAP) ovat vakavaraisuusdirektiivin¹ sekä valvojan arviointiprosessia koskevien Euroopan pankkiviranomaisen (EPV) ohjeiden mukaisesti tärkeässä osassa yhteisen valvontamekanismin valvojan arviointiprosessissa. ILAAP-menettely vaikuttaa moniin valvojan arviointiprosessin osioihin, kuten sisäisen hallinnon sekä likviditeetti- ja rahoitusriskien hallinnan arviointiin. Sillä on suuri merkitys myös pilarin 2 pääomavaatimusten määrittämisessä.

ILAAP-menettely sisältää prosessit sen varmistamiseksi, että laitos pystyy tunnistamaan kaikki olennaiset likviditeetti- ja rahoitusriskit, mittaamaan ja seuraamaan niitä sekä ryhtymään tarvittaessa oikea-aikaisiin toimiin likviditeettivajeen välttämiseksi. Menettelyn päätteeksi tulisi laatia selvitys likviditeetin riittävyydestä. Likviditeettiä voidaan pitää riittävänä vain, jos laitoksella on vahva ILAAP-menettely. Menettelyyn tulee kuulua myös vakaat stressitestausjärjestelyt, joilla laitoksen maksuvalmiusasema pystytään osoittamaan kvantitatiivisesti niin vahvaksi, että laitos selviytyy minä tahansa päivänä vakavista häiriöistä ja pystyy jatkamaan toimintaansa lähitulevaisuudessa.

Valvojan arviointiprosessissa lähdetään siitä, että laadukas ILAAP-menettely vähentää laitoksen itsensä ja valvojien epävarmuutta laitoksen todellisista ja mahdollisista riskeistä sekä lisää valvojien luottamusta siihen, että laitos pystyy suoriutumaan velvoitteistaan. Laitoksen on siis varmistettava, että kaikki olennaiset riskit tunnistetaan ennakoivasti, niiden hallinta (laskenta ja valvonta) on järjestetty riittävän tehokkaasti ja niiden varalta on käytettävissä riittävästi laadukkaita likvidejä varoja ja vakaita rahoituslähteitä. ILAAP-menettelyn laatu otetaan huomioon valvojan arviointiprosessin pohjalta toteutettavissa valvontatoimissa, ja se vaikuttaa myös mahdollisiin täydentäviin maksuvalmiusvaatimuksiin.

On syytä muistaa, että ILAAP-menettely on ennen kaikkea luottolaitosten sisäinen prosessi ja vastuu sen toteuttamisesta on laitoksilla itsellään. Kunkin laitoksen on myös huolehdittava siitä, että menettelyn laajuus on oikeassa suhteessa sen liiketoimintamalliin, kokoon, monimuotoisuuteen, riskiprofiiliin ja markkinaodotuksiin. Valvonta-arvioprosessissa noudatetaan suhteellisuusperiaatetta.

Tämän ohjeen perusoletuksena on, että luottolaitoksen sisäiset arviot ovat yleensä huomattavasti varovaisempia ja hallintojärjestelyt kattavampia kuin tässä joidenkin seikkojen kohdalla kuvatut perusodotukset. Viime vuoden kokemusten pohjalta ILAAP-menettelyä on tarpeen parantaa koko toimialalla, eikä menettelyn kattavuutta ole tässä kirjeessä esiin nostettujen näkökohtien valossa perusteltua kaventaa. Seuraavassa esitetään seitsemää ILAAP-menettelyn osa-aluetta koskevat periaatteet, joihin ILAAP-menettelyjen yhdenmukaisessa arvioinnissa tullaan vuoden 2017 valvojan

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/36/EU, annettu 26 päivänä kesäkuuta 2013, oikeudesta harjoittaa luottolaitostointia ja luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten vakavaraisuusvalvonnasta, direktiivin 2002/87/EY muuttamisesta sekä direktiivien 2006/48/EY ja 2006/49/EY kumoamisesta (EUVL L 176, 27.6.2013, s. 338).

arviointiprosessista lähtien kiinnittämään erityistä huomiota. Kaikkien laitosten odotetaan kuitenkin huomioivan näiden periaatteiden lisäksi myös ILAAP-menettelyyn liittyvät EPV:n², Baselin pankkivalvontakomitean, finanssimarkkinoiden vakauden valvontaryhmän ja muiden kansainvälisten foorumien ohjeet.

Periaate 1: Ylin hallintoelin vastaa ILAAP-menettelyn vahvasta hallinnoinnista.

Koska ILAAP-menettelyllä on laitokselle suuri merkitys, kaikkien menettelyn keskeisten osien tulee olla ylimmän hallintoelimen hyväksymiä. Ylimmässä hallintoelimessä, johdossa ja asiaankuuluvissa valiokunnissa tulisi käydä tosiasiallista ja kriittistä keskustelua ILAAP-menettelystä.

Ylimmän hallintoelimen odotetaan laativan ILAAP-menettelyn tulosten ja muiden olennaisten tietojen pohjalta vuosittain selkeän ja tiiviin selvityksen laitoksen likviditeetin riittävydestä³. Ylimmän hallintoelimen tulisi allekirjoittaa selvitys.

Ylin hallintoelin kantaa kokonaisvastuun ILAAP-menettelyn toteutuksesta ja vahvistaa menettelyn hallinnointijärjestelyt, joissa vastuunjaon tulee olla selkeä ja toimintojen eriyttämisen periaatteen mukainen. ILAAP-menettelyn säännöllisestä sisäisestä arvioinnista ja validoinnista tulee huolehtia.

ILAAP-menettelyn keskeiset osa-alueet

ILAAP-menettelyn keskeisiä osa-alueita⁴ ovat hallinnointijärjestelyt, dokumentointivaatimukset, likviditeetin riittävyden arviointimenetelmät (mukaan lukien selkeä likviditeetin riittävyden määritelmä), kattavuus (riskit) ja laajuus, aikajänne, keskeiset riskien mittaamisessa käytettävät oletukset ja riski-indikaattorien parametrit, stressitilastus sekä tietotekniikkainfrastruktuuri.

Ylin hallintoelin

Ylimmän hallintoelimen tulisi vahvistaa ILAAP-menettely selkeän sisäisen laatuvarvion pohjalta. Laatuvarvioon tulisi sisältyä mahdollisten heikkouksien kartoitus kaikkien keskeisten osa-alueiden jatkuvan (itse)arvioinnin avulla, ILAAP-menettelyssä käytettävien mallien ja oletusten sisäinen validointi sekä sisäinen arvio ILAAP-menettelyn johdonmukaisuudesta muiden sisäisen riskienhallinnan tekijöiden (kuten ilmoitetun riskienottohalun, keskipitkän aikavälin suunnittelun ja riskistrategian) kanssa.

Ylin hallintoelin on yhteisnimitys sekä liikkeenjohtotehtäviä että valvontatehtäviä hoitavalle johdolle. Liikkeenjohto- ja valvontatehtäviä varten voi joko olla erilliset hallintoelimet, tai yksi ja sama elin voi hoitaa molempia tehtäviä. Se, mitä ILAAP-menettelyn osa-alueita liikkeenjohtotehtäviä hoitavan johdon tulisi vahvistaa ja mitä osa-alueita valvontatehtäviä hoitavan johdon, määräytyy kansallisen

² Esimerkiksi EPV:n ohjeet valvojan arviointiprosessin (SREP) yhteisistä menettelyistä ja menetelmistä (EBA/GL/2014/13) ja EPV:n ohjeet valvojan arviointiprosessia varten kerättävistä ICAAP- ja ILAAP-tiedoista (EBA/GL/2016/10).

³ Selvityksessä tulee tarkastella tilannetta sekä maksuvalmiuden että rahoituksenhankinnan näkökulmasta.

⁴ Valvojan arviointiprosessia varten kerättäviä ICAAP- ja ILAAP-tietoja koskevien EPV:n ohjeiden luvuissa 5, 7 ja 8 on tarkempaa tietoa vähimmäistason ILAAP-menettelyn keskeisistä osa-alueista.

sääntelyn, unionin lainsäädännön ja EPV:n ohjeiden mukaan.⁵ Tarkasta vastuunjaosta riippumatta tärkeintä on, että ILAAP-menettelyn keskeiset osa-alueet vahvistaa nimenomaan ylin hallintoelin eikä jokin alemman tason hallintoelin.

Laitoksen tulisi vähintään vuosittain laatia ILAAP-menettelyistään itsearvio sovellettavan sääntelyn, EPV:n ohjeiden sekä Baselin pankkivalvontakomitean parhaiden käytäntöjen ja odotusten pohjalta. Itsearvion tulisi olla keskeisessä osassa sisäisessä ILAAP-menettelyn laadunvarmistusprosessissa, johon ylin hallintoelin tukeutuu allekirjoittaessaan likviditeetin riittävyttä koskevan selvityksensä. Itsearviointille ei ole asetettu muotovaatimuksia, mutta sen olisi oltava riittävän yksityiskohtainen, jotta siitä käy ilmi, vastaako ILAAP-menettely laadultaan ja vahvuudeltaan sääntelyvaatimuksia, valvojien odotuksia ja toimialan parhaita käytäntöjä.

Sisäinen arviointi ja validointi

ILAAP-menettelyn laadullisille ja määrällisille tekijöille (mukaan lukien stressitestausjärjestelyt) tulee tehdä säännöllisiä sisäisiä arviointeja (myös sisäisen tarkastuksen toimesta) ja validointeja, ja niihin tulee varata riittävät henkilöstöresurssit ja vahvat tietotekniset resurssit ja järjestelmät. Laitoksen tulisi kyetä tuottamaan tietoista lokihistoria, ja kaikki manuaaliset prosessit tulee olla määritettynä ja dokumentoituna. Ensimmäisen, toisen ja kolmannen puolustuslinjan tehtävät tulee määritellä selkeästi. Tässä yhteydessä on määriteltävä myös, miten ja milloin ILAAP-menettelyt tarkastetaan. Lisäksi on määriteltävä prosessi, jolla ILAAP-menettely pystytään mukauttamaan ennakoivasti mahdollisiin muutoksiin (kuten toiminnan aloittamiseen uusilla markkinoilla, uusien palvelujen tai tuotteiden tarjolle tuomiseen tai muutoksiin konsernin tai finanssiryhmittymän rakenteessa).

Selvitys likviditeetin riittävydestä

Selvitykseen kirjataan ylimmän hallintoelimen arvio laitoksen likviditeetin riittävydestä, ja siinä esitetään keskeiset näkemystä tukevat perustelut ja olennaiset tiedot (kuten ILAAP-menettelyn tulokset). Arvion tulisi osoittaa, että ylimmällä hallintoelimellä on tarkka käsitys laitoksen likviditeetin riittävydestä, sen tärkeimmistä taustatekijöistä ja heikkouksista, ILAAP-menettelyn keskeisistä raakatiedoista ja tuloksista, parametreista ja prosessista sekä menettelyn yhteensopivuudesta laitoksen strategisten suunnitelmien kanssa.

Kansallisen lainsäädännön mukaan määräytyy, kenellä on lailliset valtuudet allekirjoittaa selvitys ylimmän hallintoelimen puolesta. Selvityksen muotoa ja sisältöä koskevia odotuksia käsitellään tarkemmin EKP:n asiakirjassa ”Tietojen toimittaminen valvojan arviointiprosessia varten kerättävistä ICAAP- ja ILAAP-tiedoista annettujen EPV:n ohjeiden mukaisesti”.

Periaate 2: ILAAP-menettely on kiinteä osa laitoksen hallinnointijärjestelyjä

Vakavaraisuusdirektiivin artiklan 86 mukaan laitosten käytössä on oltava tehokkaat strategiat, toimintatavat, menettelyt ja järjestelmät, joilla tunnistetaan, mitataan, hallitaan ja valvotaan likviditeettiriskiä tarkoituksenmukaisten ajanjaksojen ajan, myös päivänsisäisesti, sen varmistamiseksi, että laitokset säilyttävät riittäväntasoiset likviditeettipuskurit.

⁵ Ks. vakavaraisuusdirektiivin johdanto-osan kappale 56 sekä sisäisen hallinnon järjestämistä koskevien EPV:n ohjeiden (GL 44) kohdat 31 ja 32

Kaikkiin ILAAP-menettelyn määrällisiin osioihin on sisällytettävä viittaukset luottolaitoksen strategiaan sekä päätöksenteko- ja riskienhallintaprosesseihin (esim. sisäinen raportointi sekä riskilimiitti- ja riskitoleranssijärjestelmät). Strategioiden ja prosessien on oltava yhtenäisiä ja johdonmukaisia koko konsernissa/finanssiryhmittymässä.

ILAAP-menettelyn määrällisten osioiden on oltava kaikilta osin kytköksissä laadullisiin osioihin. ILAAP-menettely siis tukee strategista päätöksentekoa, ja samanaikaisesti sen operatiivisena tavoitteena on varmistaa, että laitoksella on jatkuvasti riittävät likviditeettipuskurit. ILAAP-menettelyn määrällisten ja laadullisten tekijöiden on oltava yhtenäisiä ja johdonmukaisia koko konsernissa/finanssiryhmittymässä.

ILAAP-menettely kiinteänä osana laitoksen riskienhallintaa ja päätöksentekoa

ILAAP-menettelyn tulisi olla kiinteä osa laitoksen strategiaa, prosesseja ja sisäisiä järjestelyjä. Riskien kartoituksen ja laskennan, todellisen riskiprofiilin, liiketoiminta- ja riskistrategioiden, riskitoleranssijärjestelmän sekä sisäisten prosessien tulee olla täysin sopusoinnussa keskenään. Likviditeettiriskien varalta tarvittavan likviditeetin riittävyden arvioimiseksi ja ylläpitämiseksi laitoksella on oltava asianmukaiset sisäiset prosessit ja järjestelyt, joilla varmistetaan, että riskit eivät ylitä nykyisen ja odotetun käytettävissä olevan likviditeetin pohjalta asetettuja sisäisiä limiittejä. Se edellyttää tehokasta limiittijärjestelmää ja tehokkaita eskaloitimenettelyjä, jotka ovat yhteensopivia ILAAP-laskelmien kanssa. ILAAP-menettely on jatkuva prosessi, joten luottolaitosten tulisi sisällyttää sen tuottamat tulokset (esimerkiksi riskien ja keskeisten indikaattorien olennainen kehitys) omaan sisäiseen johdon raportointiinsa sopivin väliajoin. Laitoksen liiketoimintamallista ja riskiprofiilista riippuen näin tulisi pyrkiä tekemään kuukausittain ja joka tapauksessa vähintään neljännesvuosittain, jotta tarvittaviin toimiin voidaan ryhtyä ajoissa. Jos markkinoiden toiminta on häiriintynyt, raportointitiheyttä tulisi lisätä.

ILAAP-menettelyn tuloksista saatava riskinäkökulma tulisi ottaa huomioon kaikessa liiketoiminnassa ja kaikissa liiketoimintapäätöksissä, esimerkiksi päätettäessä puskurien kohdentamisesta ja seurattaessa sitä sekä mukautettaessa riskitoleranssijärjestelmää. Lisäksi päätöksenteossa voidaan käyttää ILAAP-menettelyyn perustuvia riskikorjattuja indikaattoreita. ILAAP-menettelyn tuloksiin tulisi nojautua liiketoimintaa ja riskejä koskevissa keskusteluissa kaikilla organisaation tasoilla (myös tasevaliokunnassa, riskienhallintavaliokunnassa ja johtoryhmän kokouksissa) sekä tehtäessä (merkittäviä) strategisia liiketoimintapäätöksiä.

Yhteensopivuus elvytyssuunnitelmien kanssa

Elvytyssuunnitelman tarkoituksena on varmistaa laitoksen toiminnan jatkuminen sellaisessakin tilanteessa, jossa vakavat ongelmat vaarantavat sen toimintakyvyn. Tällöin likviditeetin riittämättömyys on yksi keskeinen toimintakykyä uhkaava tekijä. Elvytyssuunnitelmalla on siis luontainen yhteys ILAAP-menettelyyn, jonka tarkoituksena on varmistaa, että maksuvalmiusasema on normaalitilanteessa riittävän vahva toiminnan jatkamiseksi. Stressitestien avulla ILAAP-menettelystä saadaan myös tietoa likviditeetin saatavuudesta eri häiriöskenaarioissa – joihin siis

elvytysuunnitelmalla varaudutaan. Laitoksen tulisikin varmistaa, että ILAAP-menettely ja elvytysuunnitelma ovat keskenään yhteensopivia.

Yhtenäisyys ja johdonmukaisuus konsernin tai finanssiryhmittymän sisällä

ILAAP-menettelyllä tulee vakavaraisuusdirektiivin artiklan 109 mukaisesti varmistaa likviditeetin riittävyys konsernin tai finanssiryhmittymän eri konsolidointitasoilla ja yhteisöissä. Tällöin niiden tulee vakavaraisuusdirektiivin artiklan 110 mukaisesti ottaa huomioon vakavaraisuuden arviointiprosessin vaatimusten soveltamistaso sekä vakavaraisuusasetuksen artiklojen 8 ja 10 ja vakavaraisuusdirektiivin artiklan 21 mukaiset vapautukset. Jotta pystytään kunnolla arvioimaan ja ylläpitämään likviditeetin riittävyyttä ryhmittymän eri yhteisöissä, käytettävien strategioiden, riskienhallintaprosessien ja päätöksentekomenettelyjen sekä likviditeettitarpeen laskennassa käytettävien menetelmien ja oletusten on oltava kautta linjan yhtenäisiä ja johdonmukaisia. Ei siis riitä, että lasketaan yhteen kullekin yhteisölle erikseen lasketut ILAAP-luvut. Jotta ILAAP-tuloksista saadaan mielekästä osviittaa riskienhallintaa varten, laitoksen on pystyttävä tulkitsemaan niitä, tekemään oikeita johtopäätöksiä ja toteuttamaan johdonmukaisia toimia koko konsernissa tai finanssiryhmittymässä. Tällöin on myös otettava huomioon, missä rajoissa likviditeettiä on mahdollista siirtää yhteisöstä ja maasta toiseen.

Periaate 3: ILAAP-menettelyn tarkoituksena on varmistaa riittävä likviditeetin saanti ja pysyvä varainhankinta lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä ja ylläpitää siten laitoksen toimintakykyä.

Yhteisessä valvontamekanismissa laitosten odotetaan suhteuttavan ILAAP-menettelyn toimintaansa ja kiinnittävän likviditeetin riittävyyden arvioinnissa huomiota erityisesti siihen, että laitos pysyy toimintakykyisenä. Lisäksi on huolehdittava kaikkien maksuvalmiutta koskevien lainsäädännöllisten ja valvontavaatimusten ja laitoksen sisäisten tavoitteiden jatkuvasta täyttymisestä normaalitilanteessa. Näiden vaatimusten lisäksi laitosten tulisi nojautua sisäisissä arvioinneissaan hyvän taloudenhoidon periaatteisiin. Niiden tulisi ottaa huomioon kaikki niiden maksuvalmiusasemaan ja rahoitustilanteeseen vaikuttavat riskit ja aivan erityisesti sellaiset riskit, jotka voisivat jossakin tilanteessa vaarantaa laitoksen toimintakyvyn mutta jotka eivät tule esiin pelkkien lakisääteisten vaatimusten valossa.⁶

Lyhyen aikavälin tilanearviossa tulee ottaa huomioon sekä oikeudelliset vaatimukset että hyvän taloudenpidon näkökulma, ja keskipitkällä aikavälillä tilannekuvaa täydennetään perusskenaariosta ja epäsuotuisasta skenaariosta saatavilla arvioilla.

Tavoite: velvoitteiden täyttäminen

ILAAP-menettelyn tavoitteena on turvata laitoksen toimintakyky varmistamalla, että sen maksuvalmiusasema ja pysyvän varainhankinnan lähteet ovat riittävät riskien ja likviditeetin nettoulosvirtausten kattamiseksi. Maksuvalmiusvelvoitteiden täyttämiseksi tarvittavien likviditeettipuskurien suuruus riippuu kunkin laitoksen erityispiirteistä kuten liiketoimintamallista,

⁶ Esim. käteisen sisään- ja ulosvirtausten epäsuhta 30 päivän jaksolla.

omistusrakenteesta, markkinoiden ja sijoittajien odotuksista (velkarakenteen mukaan), liiketoimintastrategiasta, vakavaraisuusasemasta.

Sisäinen näkökulma

Sen lisäksi, että laitosten tulee täyttää lainsäädännön ja valvojien maksuvalmiusvaatimukset, niiden on varmistettava likviditeetin riittävyys myös sisäisestä hyvän taloudenpidon näkökulmasta. Ei siis riitä, että laitokset ottavat likviditeetin riittävyyden arvioinnissa huomioon pilarin 1 alaiset riskit ja niiden komission delegoidussa asetuksessa⁷ määritellyt laskentamenetelmät sekä likviditeettipuskureita ja pysyvän varainhankinnan lähteitä koskevat sääntelyvaatimukset, vaan niiden tulisi arvioida kattavasti kaikkia toimintansa jatkuvuuden ja liiketoimintamallinsa elinkelpoisuuden kannalta olennaisia riskejä sekä (mahdollisista ulosvirtauksista aiheutuvia) likviditeettitarpeita.

Useampia näkökulmia

ILAAP-menettelyssä yhdistyvät yhtäältä lyhyen aikavälin näkökulma, josta käsin riskejä ja likviditeettitilannetta tarkastellaan yleensä vuoden aikajänteellä, sekä täydentävä keskipitkän aikavälin näkökulma, jonka aikajänteenä on ainakin kolme vuotta. Näin tulisi muodostua jatkumo, jossa lyhyen aikavälin likviditeetti-arvion pohjalta ja sen täydennykseksi laaditaan laajempi ja kauaskantoisempi keskipitkän aikavälin varainhankintasuunnitelma. Ajallisten näkökulmien lisäksi laitosten on otettava huomioon kaksi muutakin ulottuvuutta: sääntely- ja valvontavaatimukset sekä sisäinen hyvän taloudenhoidon näkökulma. ILAAP-menettelyssä huomioitavia näkökulmia on siis kaikkiaan neljä.

Varautumissuunnitelma

ILAAP-menettelyyn tulisi sisällyttää myös varautumissuunnitelma, joka sisältää tarkat tiedot toimista, joilla varaudutaan likviditeetikriisiin. Näitä tietoja ovat arviot häiriöiden ilmetessä aktivoitavasta ehdollisesta likviditeetistä ja aktivointiin tarvittavasta ajasta, mahdollisista haittavaikutuksista (esim. taseeseen, maineeseen tai liiketoimintamallin elinkelpoisuuteen) sekä toimien läpiviemisen todennäköisyydestä häiriötilanteessa. Varautumistoimien tulisi olla yhteneväisiä ILAAP-menettelyssä havaittujen riskien ja niistä tehtyjen laskelmien kanssa.

Periaate 4: ILAAP-menettelyssä kartoitetaan ja huomioidaan kaikki olennaiset riskit.

Kunkin laitoksen omalla vastuulla on luoda säännöllinen riskienhallintaprosessi kaikkien sellaisten olennaisten riskien ja riskitekijöiden⁸ tunnistamiseksi, joita laitokseen kohdistuu tai saattaa kohdistua. Laitosten tulisi kartoittaa vähintään vuosittain kattavasti eri yhteisöihin, liiketoiminta-alueisiin ja vastuisiin liittyvät riskinsä sekä tunnistaa niistä oman määritelmänsä perusteella kaikki olennaiset riskit. ILAAP-menettelyssä tulisi tarvittaessa ottaa huomioon myös ryhmittymään kuulumisesta tai huomattavista omistusosuuksista (esim. osuus vakuutusyrityksestä) aiheutuvat riskit, kuten ryhmänsisäinen riski. Laitosten tulisi kattaa kaikki olennaisiksi määritellyt riskit joko pitämällä niiden varalta riittävästi likviditeettiä tai laatimalla ja dokumentoimalla muita riskien rajaus- tai hallintatoimia.

⁷ Komission delegoitu asetus (EU) 2015/61, annettu 10 päivänä lokakuuta 2014, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 575/2013 täydentämisestä luottolaitosten maksuvalmiusvaatimuksen osalta (EUVL L 11, 17.1.2015, s. 1).

⁸ Huomioon otettavia riskitekijöitä on kuvattu laajemmin valvojan arviointiprosessia koskevissa EPV:n ohjeissa.

Riskien tunnistaminen

Kunkin laitoksen tulisi luoda säännöllinen riskienhallintaprosessi kaikkien riskien ja riskitekijöiden tunnistamiseksi, joita laitokseen kohdistuu tai saattaa kohdistua. Laitosten tulisi tehdä säännöllisesti (vähintään vuosittain) laaja riskikartoitus, joka kattaa kaikki olennaiset riskit – siis kaikki riskit, joille laitos altistuu tai saattaa myöhemmin altistua. Kartoituksessa tulisi ottaa huomioon paitsi senhetkinen tilanne myös kaikki riskit, joita saattaa aiheutua laitoksen strategian toteuttamisesta ja toimintaympäristön muutoksista. Riskikartoitus tulisi tehdä kokonaisvaltaisesti, eli sen tulisi kattaa kaikki kartoitusnäkökulman (oikeudellinen tai taloudellinen) kannalta olennaiset riskit taseessa ja sen ulkopuolella sekä kaikki yhteisöt, liiketoiminta-alueet ja riskiluokat.

Laitosten tulisi noudattaa tavanomaista riskienhallintaprosessiaan arvioidessaan kartoituksessa havaittujen riskien ja riskitekijöiden olennaisuutta oman määritelmänsä pohjalta. Ylimmän hallintoelimen tulee päättää, mitkä näistä riskeistä katsotaan olennaisiksi ja mitkä olennaisiksi katsotuista riskeistä katetaan varaamalla likviditeettiä. Jos jonkin olennaisen riskin varalta ei varata likviditeettiä, laitoksen tulisi dokumentoida riskin rajaamiseksi tai hallitsemiseksi toteuttamansa toimet. Laitosten tulisi määrittellä asianmukaiset indikaattorit olennaisten riskitekijöiden mittaamiseksi ja niiden kehityksen seuraamiseksi.

Riskien lähteet

Kukin laitos määrittelee (edellä kuvatulla tavalla) itse, minkä riskien ja riskitekijöiden se kulloinkin katsoo olevan olennaisia ja miten se luokittelee riskit. Kokemus on kuitenkin osoittanut, että osa pankeista ei ota kaikkia riskejä huomioon asianmukaisesti.

Liian vähälle huomiolle saattavat jäädä esimerkiksi riskit, joita aiheutuu likviditeetin ulosvirtausten kasvusta, sisäänvirtausten vähenemisestä tai likvidien varojen arvon alenemisesta. Huomiota tulisi kiinnittää yhtä lailla taseessa oleviin kuin taseen ulkopuolisiin eriin, unohtamatta mahdollisia vaikutuksia tilanteessa, jossa tarvitaan lisävakuuksia markkinoiden muutosten tai oman luottokelpoisuuden heikkenemisen vuoksi (myös kun omia velkapapereita ostetaan vapaaehtoisesti takaisin markkinoille pääsyn helpottamiseksi). Jos likvidien varojen määrän kasvattamiseksi käytetään vakuudenvaihtosopimuksia, sopimuksista johtuvat riskit tulisi eritellä selkeästi ja sisällyttää riski-indikaattoreihin. Useassa maassa toimivien laitosten tulisi sisällyttää ILAAP-menettelynsä arvio mahdollisista esteistä, jotka rajoittavat likvidien varojen siirtämistä yhteisöstä, maasta ja valuutasta toiseen, sekä laskelma näiden esteiden vaikutuksesta likviditeetin saatavuuteen koko ryhmittymässä.

ILAAP-menettelyyn tulisi sisältyä asianmukainen prosessi sen määrittämiseksi, mitkä valuutat ovat olennaisia lyhyen aikavälin likviditeettiriskin ja/tai rahoitusriskin kannalta, ja tilanteen seuraamiseksi. Laitosten tulisi määrittää selkeästi kaikki sellaiset olennaiset likviditeetti- ja rahoitusriskit (myös rajat ylittävistä toiminnasta aiheutuvat riskit), jotka ovat (osaksi) eri valuutan määrisiä kuin niiden varalta pidettävä maksuvalmiuspuskuri. ILAAP-menettelyssä tällaiset riskit tulisi laskea kaikkien olennaisiksi katsottujen valuuttojen kohdalla sekä normaalitilanteessa (taseen positiot ja valuuttaerot) että häiriötilanteessa (valuuttamääriäisten likvidien varojen arvo suhteessa valuuttamääriäisten nettoulosvirtausten arvoon häiriötilanteessa).

Pankeilla tulisi olla käytössä julkisen rahoituksen lähteiden käyttöä koskevat linjaukset, joissa on erilliset periaatteet normaalitilannetta ja häiriötilanteita varten. Linjaukset tulisi ottaa erikseen huomioon riskitoleranssissa (ajoituksen ja määrän suhteen) ja likviditeetin riittävyyttä koskevassa arviossa. Julkisen rahoituksen lähteiden toteutunutta ja mahdollista käyttöä tulisi seurata, ja rahoituksen määrällisten ja ajallisten käyttömahdollisuuksien laskennassa tulisi käyttää stressitestejä. Seurannan tulisi kattaa kaikki olennaiset valuutat.

Laitosten odotetaan ottavan sisäistä maksuvalmiuspuskurin tavoitekokoa määrittäessään huomioon kaikki komission delegoidun asetuksen piiriin kuulumattomat likviditeettiriskit – sekä 30 päivän aikajänteellä että sen yli aina yhteen vuoteen saakka. Yli 30 päivän aikajänteellä riskien laskennassa tulisi käyttää indikaattoreina esimerkiksi selviytymisjaksoa⁹, ja niille tulisi määrittää sisäisesti riskitoleranssit.

Periaate 5: Sisäinen maksuvalmiuspuskuri on riittävän laadukas ja hyvin hajautettu ja sen koostumus on selkeästi määritelty. Rahoituslähteet ovat vakaita, jotta liiketoiminnan jatkuvuus voidaan varmistaa myös pidemmällä aikavälillä.

Laitosten tulisi määritellä sisäiset maksuvalmiuspuskurinsa ja vakaat rahoituslähteensä siten, että ne vastaavat ILAAP-menettelyssä määritettyjä likviditeettitarpeita (normaalitilanteen taloudelliset tarpeet, sääntelyperäiset tarpeet ja häiriötilanteen tarpeet). Riskilaskelmien ja sisäisten maksuvalmiuspuskurien / vakaiden rahoituslähteiden on siis perustuttava yhtenäisiin määritelmiin. EKP kiinnittää valvojan arviointiprosessissa erityistä huomiota maksuvalmiuspuskurien laatuun ja rahoituslähteiden hajauttamiseen.

Maksuvalmiuspuskurit

Laitosten on määriteltävä likviditeetin riittävyyden arviointia varten, mitä jo hallussa olevia ja tulevaisuudessa saatavia varoja voidaan pitää likviditeettiriskien varalta käytettävissä olevana likviditeettinä. Sisäisen määritelmän tulisi perustua siihen, miten todennäköisesti kutakin likviditeetin lähettä käytettäisiin häiriötilanteessa. Likviditeettiriskien kattamiseen käytettävän maksuvalmiuspuskurin tavoitekoostumuksesta olisi laadittava yksiselitteiset sisäiset linjaukset. Laitosten tulisi varsinkin eritellä yhtäältä varat, jotka erittäin todennäköisesti säilyttävät likvidiytensä myös häiriötilanteessa, ja toisaalta varat, joita voidaan käyttää vain keskuspankkirahoituksen vakuutena. Kummankintyyppisille varoille tulisi asettaa sisäiset limiitit, ja maksuvalmiuspuskurin tavoitekoon ja eri aikajänteillä (vähintään vuoteen asti) ilmenevien mahdollisten likviditeettiriskien suuruuden välillä tulisi olla selkeä yhteys.

Vakaat rahoituslähteet

Varainhankintansa kestävyys arviointia varten laitosten tulisi päättää, mitkä rahoituslähteet voidaan määritellä vakain rahoituslähteiksi. Sisäisesti olisi muodostettava yksiselitteinen näkemys talletusten pysyvyydestä ja (tallettajien käyttäytymiseen liittyvästä) kassavirtojen tyypillisestä kehitysprofiilista. Laitosten tulisi arvioida varainhankintansa vakautta sen pohjalta, miten hyvin (tai huonosti)

⁹ Ks. Euroopan pankkivalvontaviranomaisten komitean ohjeet "Guidelines on Liquidity Buffers & Survival Periods" vuodelta 2009.

varainhankinta on hajautettu eri rahoituslähteiden, markkinoiden ja tuotteiden välille. Lisäksi niiden olisi arvioitava rahoituksensaantimahdollisuuksiaan paitsi volyymin myös rahoituksen hinnan kannalta, ja arviossa tulisi ottaa huomioon varojen vakuussidonnaisuus arviointihetkellä ja sen odotetut muutokset varainhankintasuunnitelman toteutuksen aikana. Laitosten tulisi tehdä laskelmat maturiteettiepäsuhdasta pitkällä (yli vuoden) aikajänteellä sekä määrittää siihen liittyvä riskitoleranssi ja mahdolliset likviditeettivajeet tai taserajoitteet liiketoimintamallinsa ja ydintoimintojensa koon ja monimutkaisuuden perusteella.

Periaate 6: ILAAP-menettelyssä käytettävät oletukset ja riskien laskentamenetelmät ovat oikeasuhteisia ja yhtenäisiä ja ne on validoitu huolellisesti.

Laitosten on huolehdittava, että niillä on käytössä omiin erityisolosuhteisiinsa sopivat riskien laskentamenetelmät, jotka sopivat yhteen niiden riskinottohalun, liiketoimintamallin, riskiprofiilin sekä markkinaodotusten kanssa. Riskien laskentamallien keskeisten parametrien ja oletusten (kuten luottamustason ja hallussapitojakson) tulee olla yhtenäiset koko ryhmittymässä ja kaikissa riskityypeissä. Laskentamenetelmien kehittämisen ja validoinnin tulisi olla kokonaan riippumattoman toiminnon vastuulla.

Kattava ja varovaisuusperiaatteen mukainen riskien laskenta

ILAAP-menettelyssä tulee varmistaa, että kaikki riskit otetaan huomioon. Kunkin laitoksen odotetaan käyttävän riskien laskennassa omaan riskiprofiiliinsa mukautettuja menetelmiä. Arvioinnin ulkopuolelle ei tulisi jättää niitäkään riskejä, joita on hankala laskea, vaan laitosten on otettava huomioon kaikki tiedot ja laskettava niiden pohjalta riskiluvut riittävän varovaisesti. Jos riskilaskelmien mahdollisten tulosten kirjo on laaja, voidaan apuna käyttää myös limiittejä ja muita laadullisia toimia, kunhan riskin mahdollisesta vaikutuksesta pystytään tuottamaan myös lukuja.

ILAAP-menetelmien valinta

Laitokset vastaavat itse siitä, että ne käyttävät asianmukaisia menetelmiä riskien mittaamisessa ja riskiennusteiden laadinnassa. EKP ei sinänsä pyri ohjaamaan menetelmien valintaa. Laitokset voivat siis itse päättää, käyttävätkö ne hyvän taloudenhoidon näkökohtiin perustuvassa riskien laskennassa taloudellisia likviditeettimalleja, maksuvalmiusvaatimukseen perustuvia arviointimenetelmiä, stressitestien tuloksia vai muita menetelmiä.

EKP kuitenkin arvioi, sopivatko kaikki käytetyt menetelmät yhteen keskenään sekä tarkasteltavan näkökulman ja maksuvalmiuspuskurin määritelmän kanssa. Lisäksi se arvioi, pystytäänkö menetelmillä laskemaan laitokseen kohdistuvat riskit asianmukaisesti ja varovaisuusperiaatetta noudattaen. Myös suhteellisuusperiaate tulee ottaa huomioon, eli mitä suurempi laitos ja mitä monimutkaisemmat riskit, sitä kehittyneempiä laskentamenetelmiä tarvitaan riskien määrittämiseksi asianmukaisesti. Laitosten ei kuitenkaan tulisi ottaa käyttöön liian monimutkaisia riskien laskentamenetelmiä, sillä jos laitos ei hahmota menetelmiä kokonaisuudessaan eikä sen vuoksi myöskään käytä niitä sisäisessä riskienhallinnassaan ja päätöksenteossään, laitos ei välttämättä

pysty osoittamaan, että riskienhallintamenetelmät ovat sen erityisolosuhteiden ja riskiprofiilin kannalta riittävät.

Riippumaton validointi

Riskien laskentamenetelmien kehittämisen tulisi aina olla riskipositioita luovista toimialoista riippumattoman riskienhallintatoiminnon vastuulla. Lisäksi riskienhallintatoiminnon tulisi tehdä menetelmille säännöllisesti (vähintään vuosittain) perusteellinen ja riippumaton validointi. Validoinnista eivät kuitenkaan saisi vastata samat henkilöt, jotka ovat kehittäneet menetelmän. Validointiprosessin tulokset tulisi raportoida laitoksen johdolle ja ylimmälle hallintoelimelle, ja niitä tulisi käyttää laskentamenetelmien säännöllisessä tarkistamisessa sekä likviditeetin riittävyyden arvioinnissa.

Periaate 7: Säännöllisillä stressitesteillä varmistetaan, että käytettävissä on riittävästi likvidejä varoja vakavista häiriöistä selviytymiseksi.

Laitosten tulee arvioida heikkouksiaan säännöllisesti. Arviossa tulee ottaa huomioon koko laitoksen laajuudelta kaikki sellaiset olennaiset riskit ja riskitekijät, joita laitoksen liiketoimintamallista ja liiketoimintaympäristöstä aiheutuu tilanteessa, jossa makrotaloudessa ja rahoitusjärjestelmässä esiintyy häiriöitä. Arvion pohjalta laitosten tulee määritellä stressitestausta varten joukko likviditeetti- ja rahoitusriskiskenaarioita, jotka täydentävät ILAAP-menettelyyn kuuluvaa perusskenaariota. EKP:n käsityksen mukaan vaativien mutta uskottavien makrotaloudellisten oletusten soveltamisella sekä laitoksen tärkeimpiin heikkouksiin keskittymisellä on merkittävä vaikutus sekä sisäisten määritelmien että sääntelyvaatimusten mukaisiin maksuvalmiuspuskureihin. Laitosten tulee lisäksi toteuttaa käänteisiä stressitestejä toimintansa edellyttämässä laajuudessa.

Laitosten tulisi jatkuvan seurannan avulla tunnistaa mahdollisia uusia uhkia, heikkouksia ja toimintaympäristön muutoksia ja arvioida, ovatko stressitestiskenaariot edelleen asianmukaisia, sekä muuttaa niitä tarvittaessa. Lisäksi skenaarioita tulisi tarkistaa ja testata ajoittain (esim. neljännesvuosittain). Näin voidaan seurata niiden mahdollisia vaikutuksia likviditeetin riittävyyden indikaattoreihin vuoden kuluessa.

Stressiskenaarion määrittely

Laitosten tulisi käyttää sisäisten skenaarioidensa määrittelyssä laajoja ja kattavia tietoja toteutuneista ja oletetuista häiriötilanteista. Laitosten itsensä vastuulla on laatia stressiskenaariot omaan tilanteeseensa sopiviksi ja johtaa niiden pohjalta sopivat riski-indikaattorit, kuten likviditeetin sisään- ja ulosvirtaus ja likvidien varojen likviditeettiarvo häiriötilanteessa. Keskeisten sääntelyvaatimuksiin ja sisäisiin määritelmiin perustuvien likviditeetti- ja rahoitusriski-indikaattorien ennustamisessa olisi käytettävä paitsi perusskenaariota myös epäsuotuisaa skenaariota.

Epäsuotuisan skenaarion oletusten vakavuusaste

Epäsuotuisiin stressitestiskenaarioihin tulisi sisältyä sekä laitospohjaisia että koko markkinoita koskevia oletuksia. Skenaariot tulisi arvioida perusteellisesti vähintään vuosittain, ja niiden tuloksia

tulisi käyttää määritettäessä varautumistoimia maksuvalmiuden turvaamiseksi. Laitoksilla tulisi olla skenaariot ainakin sellaisista tilanteista, joissa liiketoimintaa pystytään jatkamaan (normaali toiminta jatkuu, luottosalkusta kertyy vain vähän likvidejä varoja, on turvaututtava pääasiassa markkinoilta saatavaan likviditeettiin, omia velkapapereita ostetaan takaisin markkinarahoituksen saannin jatkuvuuden turvaamiseksi), ja tilanteista, joissa ei voida välttää liiketoimintamallin vakavaa häiriintymistä (omaisuuserien luonti keskeytyy, keskuspankkirahoituksen ja muun likviditeetin hankkimiseksi käytetään mitä tahansa käsillä olevia vakuuskelpoisia omaisuuseriä, omien velkapapereiden tai oman pääoman ehtoisten instrumenttien osto-optiot jätetään käyttämättä).

Johdonmukaisuus ja tärkeimpien heikkouksien testaaminen

Laitosten olisi testattava stressitesteissä tärkeimpiä heikkouksiaan käyttämällä vaativia mutta uskottavia skenaarioita. Toteutuneista häiriöistä saadaan hyödyllistä tietoa skenaarioiden uskottavuudesta, mutta skenaarioita ei tulisi mitoittaa pelkästään toteutuneiden häiriötilanteiden mukaan vaan skenaarioiden tulisi olla niitäkin vaativampia ja kattaa laajempi omaisuus- ja velkaerien joukko.

ILAAP- ja ICAAP-menettelyjen stressitestien tulisi olla mahdollisimman pitkälle yhteensopivia. Kummissakin stressitesteissä tulisi ottaa huomioon toistensa pohjaoletukset, ja testien keskinäisvaikutukset tulisi tuoda esiin. Niitä ovat esimerkiksi likvidien varojen myynnin vaikutus tuloslaskelmaan ja pääoman vähenemisen vaikutus velkojen vakautteen stressitilanteessa. Kumpienkin stressitestien tulokset tulisi raportoida johdolle, ja niiden perusteella toteutettavat toimet tulisi määritellä samalla tavalla.